

Sápy Szilvia

Ady Endre: Egy jövendő karácsony

Versértelmezés

(III. helyezett)

Jön a Karácsony fehéren
S én hozzám is jön talán majd
Valaki a régiekből.

És szorongva szól a vendég:
„Valami tán fáj a múltból?”
Megmozdul a sápadt orvos.

Csendesen lép a szobámba
S én köszöntöm: „Béke, béke.”
A küszöbön sápadt orvos.

És bámulva és vidáman
És kacagva mondom én majd:
„Hiszen én még sohse éltem.”

És szorongva szól a vendég:
„Ma Karácsony van, Karácsony,
Emlékszel a régiekre?”

És hörögve mondom én majd:
„Ki a szobámból, pogányok.”
Döng az ajtóm és bezárul.

És bámulva és vidáman
És kacagva mondom én majd:
„Ma Karácsony van, Karácsony.”

És hörögve mondom én majd:
„Hiszen én meg se születtem.
Karácsony van, száll az angyal.”

És a nagy, szomorú házban
Zsoltárokat énekelve
Hajnalig várom az angyalt.

Ady Endre *Egy jövendő karácsony* című költeménye nehezen felfejthető tartalmi elemei miatt zavarba ejtheti az olvasót. Vajon mi lehetett a költő szándéka? Első látásra úgy tűnik, mintha félrebeszélte volna. Ő még sohsem élt, állítja. Ő még meg sem született. Az idődimenziók is sajátos módon összevegyülnek a versben, a költő a múltat, a jelent és a jövőt egyidejűleg éli meg. Hol tartózkodhatott Ady Endre a költemény megalkotásakor? Egy szomorú házban, szobájában, írja, de egyértelmű, hogy ennél többről van szó. Ráismerni e sejtelmes közegre, révülések színhelye ez már időtlen idők óta. Ady mélyen, nagyon mélyen a tudatalatti világába merült.

A módosult tudatállapot elérésének folyamatában a felszíni világtól való elszakadás fokozatosan megy végbe. A költő – hasonlóan az egykori táltosokhoz, akik a szertartás kezdetén a dob ütemes hangjával, csörgők ritmusával, énekléssel, tánccal segítették az önkívületi állapot elérését – zsoltárokat, genfi zsoltárokat énekel. A létezés mélyrétegeinek a megnyitásához Ady Endre számára református vallásossága a kiindulópont.

A költő figyelme mindinkább befelé irányul, s köztes tudatállapotba kerül. A küszöbön álló sápadt orvos a felszíni és a tudatalatti világ közötti határvonalat jelképezi. Az ismeretlen vendég, aki csöndesen lép a szobába, talán már nem is e világi személy. Talán egy halott rokon a múltból. Az eksztázishoz vezető út második szakaszában ugyanis gyakoriak az ehhez hasonló látomások. A hal-dokló elhunyt családtagjaival találkozik, a misztikus testileg nem létező személyekkel beszélget, a sámán segítő szellemekkel teremt kapcsolatot.

Ady is lassan átváltozáson megy keresztül. A külső világból érkező ingereket még felfogja, de azok egyre inkább terhére vannak, s teljes mértékben befelé fordul.

*Ki a szobámból, pogányok.
Döng az ajtóm és bezárul.*

A pogány kifejezés itt feltehetően nem a keresztény ellentétpárjaként értelmezhető. Utalhat az eksztázist átélő személy elszigetelt magányára, beavatottságára is a külvilág avatatlanságával szemben. A *pogányok* megszólítás továbbá jelölhet megértésre, elfogadásra képtelen, kicsinyes, közönyös, rosszindulatú embertömeget is.

Az átalakulás folyamán az orvos személye is feleslegessé válik. Egyrészt azért, mert nem tud segíteni: dermedten, tehetetlenül áll a küszöbön. Másrészt, mert már nincs rá szükség, a költő már átlényegült, egyénisége feloldódott, tudatát elvesztette. Mintha a felejtés folyójából ivott volna: *Hiszen én még sohse éltem. Hiszen én meg se születtem*, mondja. A Mindenségben való feloldódás, az egyéniség megszűnése az eksztázis csúcspontjának kísérőjelensége.

Az eksztázishoz vezető út állomásai (via purgativa, via contemplativa, via unitiva) felcserélődnek, összerosódnak a költeményben. Ez azt igazolja, hogy Ady Endre nem külső forrásból, könyvekből, egyéb tanulmányokból ismerte a révülés módozatait, hanem öngigézés (autoszuggesztívó) által. Valószínűsíthető tehát, hogy a vers Ady transzállapotának egyedi vonásait is megőrizte.

A költeményben felhalmozódó jövő idejű alakzatok – *És bámulva és vidáman És kacagva mondom én majd, És hörögve mondom én majd* – arra engednek következtetni, hogy a vers egy jóslat. Ady már 1906-ban jövőbeli halálát és újjászületését látta. A költemény megírásának idején ugyanis már tisztában volt azzal, hogy beteg. A sápadt orvos a küszöbön a költő súlyos betegségének, idő előtti halálának a szimbóluma. A karácsony meghitt légkörébe sem igazán illik bele az orvos személye. Egészséges emberek ilyenkor nem gondolnak rá. Ebből is lemérhető, hogy Ady Endre nem egy szokványos karácsonyi verset alkotott.

A költő halála 1919. január 27-én következett be. Ady azonban átváltozását kozmikus szintre emelte, s ennek időpontját a téli napforduló ünnepére, karácsonyra helyezte. Ez idő tájt születtek egykor a pogány napistenek is, s ekkor jön el évről évre a nyugati keresztények fényes Napja, Jézus Krisztus is. A költő a makrokozmosz törvényszerűségeit a mikrokozmosz szintjén éli meg, s összhangba kerül a Mindenség működési elvével. A számunkra legfőbb égitesttel, a Nappal azonosul, s együtt mozdul vele: alkonyatkor alászáll a látóhatáron, majd ismét kiemelkedik, hogy a hajnali Nap első sugaraival újjászülessen:

*Zsoltárokat énekelve
Hajnalig várom az angyalt.*

E gesztus hátterében is tudatalattiból származó ősképek, időtlen érzetek munkálnak. A Nap látszólagos égi útja, a fény növekedésének és fogyásának ciklikus ismétlődése a születés-halál-újjászületés archetipusos tartalmait mozgósítja. Az őskép kivétel a természeti jelenségre, és összefonódik azzal. E tekintetben az ember pszichéje, úgy látszik, eredendően panteista.

Archaikus kultúrák világlátása szerint a holtak lelkei a téli napfordulónál távoznak el a Földről, s a Tejútra lépve a nyári napfordulóig vándorolnak, ahol a másik égi átjárón, „a születés kapuján” keresztül a Föld felé indulnak, hogy újra megtestesüljenek. Ady Endre a közties létben (bardo), a halál utáni és születés előtti létállapotban feltehetően a lélekvezető angyalt várja.

Karácsony éjjele a legalkalmasabb időpont az újjászületésre. Ilyenkor rövid időre a felszíni világ is átalakul, s fogékonnyá válik a tudatalatti üzeneteire. A közösségi szinten megélt eksztázisnak ugyanazok a lelki kísérőjelenségei, mint az egyéni transzállapotnak. Karácsony éjjelén az élők a Kisjézus, az angyalok és elhunyt családtagjaik érkezését várják. A karácsonyi asztalon ételeket hagynak számukra, hogy vendégül lássák őket. A különböző létdimenziók találkozásakor, az idő felfüggesztésével az „ős eredeti káosz” válik újra jelenvalóvá, ami a felszíni világ tudatának tompulásával jár. E körülmények kedvező alkalmat teremtenek a költő számára a továbblépésre. Már nincs semmi, ami visszatárhathatná. Már nincs semmi, ami meggátolhatná újjászületését.

Felmerül a kérdés, hogy Ady a pogány Napistennel vagy Jézus Krisztussal kívánt-e megújulni. A költeményben ugyanis megfigyelhető az egymást kizáró, különböző kulturális rétegekhez kapcsolódó vallási elemek ötvöződése. A zsoltáréneklés a református keresztyén vallásosság egyik sajátos megnyilvánulási formája. Az angyal-szimbólum azonban már összetett jelentést hordoz. A karácsonyi angyalvárás utalhat egyrészt az örömhírt hozó angyal érkezésére is (*Ne féljete, mert ímé hirdetek néktek nagy örömet, mely az egész népnek öröme leszen: Mert született néktek ma a Megtartó, ki az Úr Krisztus...* Lukács 2:10–11.), másrészt a lélekvezető angyal szerepkörét is felidézheti. A magyar néphagyományban Mihály arkangyal segít a haldoklóknak elhagyni a földi világot és átkíséri őket a túlvilágra. (A Tejutat nevezik Lelkek útjának, Angyalok útjának és Szent Mihály útjának is.) E vallási képzetnek pogány előzményei is ismertek. Különböző korszakokban és kultúrákban pszükhopomposz állatok (szarvas, ló, sas, farkas, kutya stb.) segítették a lelkek átjutását a túlvilágra. A lélekvezető alakja ismételten egy összszimbólum, amely módosult tudatállapotban, halálközeli élmények során, tudatalatti készletések formájában bárhol és bármikor előbukkanhat. A költeményből nem derül ki egyértelműen, hogy Ady Endre az örömhírt hozó angyalt vagy a lélekvezető angyalt várta-e. Talán szándékosan volt szűkszavú, hogy létre tudja hozni e szimbólumok szintézisét.

Pogány kultuszok emlékeit idézi a révülés és újjászületés szakrális helyének egybeesése is. A versben mindkettő a téli napforduló ünnepéhez, a karácsonyhoz kötődik. Ady számára a révülés egyet jelent a halál kapujának a megnyitásával. A mitológiai gondolkodás is összekapcsolja a kettőt. A téli napforduló, vagyis az égig érő fa (világfa) töve álomlátások, átváltozások, újjászületések

színtere. A költő feltehetően mitológiai tanulmányaiból merítette az ötletet, de az is elképzelhető, hogy ennek háttérében ösztönös ráérzés, tudattalan ismeret áll. Ez utóbbi a valószínűbb, mivel Ady Endre nem végzett összehasonlító mitológiai kutatásokat, tehát ezen ismeretnek nem logikai következtetések által, hanem intuitív módon, a jobb agyfélteke fokozott működése révén juthatott.

Életrajzi adatok nem maradtak fenn arra vonatkozóan, hogy a költő mikor került először pogány vallási képzetek befolyása alá, s ezek eredete sem tisztázott. Az *Egy megúratlan naplóból* című versfüzérének első darabja arra utal, hogy a pogány-keresztény kettősség csirái már a gyermek Ady gondolataiba is beférkőzhettek.

*Itt jött rám a Karácsony,
Rám, a kesely arcú pogányra,
Itt jött rám a Karácsony,
Gyermekségem falujában
S azt hitte, hogy megtérít,
Hogy szépen visszaingat.*

Nem kizárt, hogy az érmindszenti karácsonyok meghitt alkalmi, az istentiszteletek közös imádságai, énekei ébresztették fel a költő tudattalanjának ősképeit, szunnyadó emlékeit. Attól a pillanattól kezdve a karácsony lett számára az összekötő kapocs régi (pogány) és új (keresztény) énje között. E kettősség felfedezése, tudomásulvétele belső feszültséggel járt, és a külvilág sem értette igazán, de végül megbékélt. Az *Egy jövődő karácsony* című költeményében a pogány és keresztény hitvilág elemei egy mindenképp felett álló kozmikus sémarendszerhez igazodva észrevétlenül egymáshoz simulnak, egységgé formálódnak. A költő tehát a pogány Napistennel és Jézus Krisztussal is közösséget vállalt. Esetében a kettőt nem lehet egymással szembeállítani, elkülöníteni.

Ezek ismeretében joggal vetődik fel a kérdés, hogy mit jelentett Ady Endre számára az újjászületés. Újraszületést, újra megtestesülést? Vagy feltámadást? Ha a feltámadás lett volna mondanivalójának központi gondolata, akkor a vers címe valószínűleg így hangzik: *Egy jövődő húsvét*. Ő azonban karácsonykor – pogány minták alapján – kívánt újraszületni.

E felvetést erősíti *Seregély és galamb* című költeménye is, melyben a korábbi életek tagadásának motívumát – *Hiszen én még sohse éltem* – újraszületésével hozta összefüggésbe.

*Nem emlékszem a csúf madárra,
Valaki itt galambnak vélten
Járt helyettem a vérben.
Nem emlékszem a csúf madárra,
Újszülött vagyok, nem is éltem.*

*Elöttem egy vén seregély járt
Bizonyal, gonosz, bűnös kedvben,
Dacolva, istenetlen.
Elöttem egy vén seregély járt,
De én, íme, újraszülettem.*

Hasonló gondolatiságot közvetít a *Kis karácsonyi ének* című vers is tovább bontva az újrászületés folyamatának egymást követő mozzanatait.

*Szeretném az Istent
Nagyosan dicsérni,
De én még kisfiú vagyok,
Csak most kezdek élni.*

A létezés tagadásának motívumai mintha mágikus formulák, varázsigék töredékei lennének, melyek rendeltetése egyrészt az, hogy megvédjék a halott lelkét az illetéktelen túlvilági hatalmaktól. Másrészt mintha a lélek a „megmértetés” pillanatában, büntetésének enyhítése céljából ily módon próbálná befolyásolni a Mindenséget.

A túlvilági ítélkezés archetipusos képzete számos vallásban felfedezhető. Az *Egyiptomi Halottaskönyv*ben a halottak bírái elé küldött lélek ekképpen szól:

*Most ama vidékre érek, hol fehér koronával fején
Kezében jogarral lakozik az isteni lény.
Előtte megállok hajómmal, és e szavakat mondom:
„Hatalmas isten, szomjúság ura, pillants reám,
Ki éppen csak megszülettem!
Éppen csak megszülettem!
Éppen csak megszülettem!”
Így szól az isten:
„Nézz hát ide,
E vesztőhelyen magad előtt láthatod
Kínpadra feszített bűneid...
S most e tettek emlékét
Életre keltem benned...”*

E részletben a *Ki éppen csak megszülettem* motívum összecseng a költő által alkalmazott formulákkal.

A református keresztyén hittétel szerint – a Jézus Krisztusban elnyert megváltás elégséges voltáról szóló tanítás miatt – a halottak sorsa semmilyen módon nem befolyásolható. Vallásos neveltetéséből adódóan Ady is tisztában volt ezzel, és tiszteletben tartotta e hitelvet. Mindazonáltal a tudatalattiból származó archetipusos ismeretek meghatározó építőköveivé váltak költészetének. Révülései során juthatott hozzá előző megtestesüléseinek emlékeihez is. Másként fogalmazva, a tudattalanban olyan emlékképekre talált, melyekkel valami ok folytán azonosulni tudott.

Az indiai vallások iránti érdeklődése feltehetően abból a készletéből eredt, hogy magyarázatot találjon lelki élményeire. *Párizsi noteszkönyvének* bejegyzésében ezzel kapcsolatban így fogalmaz: *Az összes indiai vallásokban elfogadott lélekvándorlás tanának morális jelentősége nem csak abban rejlik, hogy minden jogtalanságért, amelyet elkövetünk egy bekövetkezendő újra születés alkalmával bűnhődnünk kell: hanem abban is, hogy minden jogtalanságot, amely minket ér, mint egy előbbi létünkben elkövetett rossz cselekedeteknek jól megérdemelt következményét kell tekintenünk.*

A lélekvándorlás eszménye az *Új versektől* kezdve több költemény alap-gondolatává vált. Régi és új énjének egymásra találásáról szól *A Tisza-parton* című költeménye, melyben életfeladatának értelmét próbálja önmaga számára megfogalmazni.

*Jöttem a Gangesz partjairól,
Hol álmodoztam déli verőn,
A szívem egy nagy harangvirág
S finom remegések: az erőm.*

*Gémes kút, malom alja, fokos,
Sivatag, lárma, durva kezek,
Vad csókok, bambák, álom-bakók.
A Tisza-parton mit keresek?*

A letűnt életek emlékképei nem ok nélkül jelentkeznek a költő megújult énjében. A tudatalatti késztetések háttérben megoldatlan problémák, súlyos traumák, igazságtalanságok húzódnak meg, melyek kiegyenlítésre várnak. A múltat nem lehet eltemetni, a Mindenség lelkiismerete ezt nem engedi. Az elsüllyedt világok emlékei mindaddig visszatérnek, amíg nem történik igazságszolgáltatás. Ennek megvalósításához olykor több emberi élet munkája szükséges. Ady Endre is tudta ezt, s tehetetlennek érzi magát.

*Hepehupás, vén Szilágyban,
Hét szilvafa árnyékában
Szunnyadt lelkem ezer évet.
Paraszt zsályaként aludt el
S bús krizantém-fürttel ébredt
Hepehupás, vén Szilágyban.*

*Hepehupás, vén Szilágyban,
Hét szilvafa árnyékában
Várt volna még ezer évet,
Míg Idő jön a csodákra.
Óh, jaj nekem, hogy fölébredt
Hepehupás, vén Szilágyban.*

Az elmúlt életek tapasztalatai nemcsak ösztönözhetik, de gátolhatják is az életfeladat megvalósítását. A régi világokból érkező ingerek ugyanis szerepüket veszítik az új világ megváltozott körülményei között, s ez cselekvésképtelenséget, depressziót idézhet elő. Az *Egy párisi hajnalon* című vers a pszichózis költői megfogalmazásának egyik különleges darabja.

(...)

*Ki vagyok? A győzelmes éber,
Aki bevárta, íme, a Napot*

*S aki napfényes glóriában
Büszkén és egyedül maga ragyog.*

*Ki vagyok? A Napisten papja,
Ki áldozik az éjszaka torán.
Egy vén harang megkondul. Zúghatsz,
Én pap vagyok, de pogány pap, pogány.*

(...)

*Sápadt vagyok? Piros sugárt rám.
Boldog Ad-üköm pirosabb legény
Volt, ugyebár, mikor papod volt?
Hej, sápadok már ezer éve én.*

*Szent Napkeletnek mártirja vagyok,
Aki enyhülést Nyugaton keres,
Táltosok átkos sarja talán.
Sápadt vagyok? Óh, fess pirosra, fess.*

*Gyűlölöm dancs, keleti fajtám,
Mely, hogy kifáradt, engemet adott,
Ki sápadtan fut Napnyugatra,
Hogy ott imádja Urát, a Napot.*

*Hogy volt? Mindegy. Fáradt a vérem,
Imádom a fényt, lángot, meleget,
Keresek egy csodát, egy titkot,
Egy álmot. S nem tudom, mit keresek.*

*Keleti vérem, ez a lomha,
Szomjúhozóan issza Nyugatot:
A Napisten legbúsabb papja,
Rég kiszórt, fáradt sugara vagyok.*

(...)

A pszichózis különféle formáit a nyugati világ betegségnek tekinti. Ady Endre azonban – depresszióját leszámítva – nem volt mentálisan beteg. Bizonyos mértékben a depresszió sem betegség; olykor a szellemi alkotómunka is ebből táplálkozik. Ady többdimenziós személyiségét költészetén keresztül tárta fel. Ez viszont nem jelenti azt, hogy skizofréniában szenvedett volna, hiszen tudatalatti késztetéseivel mindvégig szembe tudott nézni, és képes volt uralni, egyensúlyban tartani azokat. Az előző életek tapasztalatai úgy fonták körbe egyéniségét, mint évgyűrűk a fák törzseit. „Életgyűrűit” már nem lehet „lehántani” róla. Hiábavaló minden ilyen jellegű törekvés. Az Ady-életmű megismerése csak e személyiségjegyek figyelembevételével válhat teljessé.

A költő reinkarnációkhoz fűződő viszonyáról alig maradtak fenn emlékek. Erre vonatkozó adatok a családtagok, pályatársak visszaemlékezéseiben sem igazán találhatók. Babits Mihály tanulmányában megemlíti, hogy a lélekvádorlás eszménye nem állt távol Adytól, s hogy az *Új versektől* kezdve négy-öt versének is ez a vezérgondolata, erről azonban nem ír bővebben. Tapintatossága, szükszavúsága feltehetően azzal magyarázható, hogy keresztény emberként nem kívánta sokkolni a közvéleményt, és a költőt is meg akarta óvni. A nyugati emberek többsége ugyanis egy életre van berendezkedve. A keresztények hitük szerint úgy vélik, hogy egy élet is elegendő lehet a megdicsőüléshez. A vallás nélkül élők pedig elsősorban a mának élnek: pénzt, hatalmat, élvezeteket, élményeket halmoznak, s izgatottan „lökdösődnek”, nehogy lemaradjanak valamiről. Ady Endre sem adta át magát teljesen a reinkarnációs tanításoknak, hiszen élete végéig református vallású maradt. Temetése is református szertartás keretében zajlott 1919. január 29-én a Nemzeti Múzeumban, valamint a Kerepesi temetőben. Haypál Benő református lelkész búcsúztatta.

A megnyílt vagy kitágult tudat – amikor valaki ráébred arra, hogy időbeli kiterjedése jóval nagyobb annál, mint amit pillanatnyi élete mutat – a keleti vallások (hinduizmus, buddhizmus stb.) követői számára erénynek, égi adománynak számít. E társadalmak ehhez a lelki jelenséghez érett emberként, természetes módon, jóindulatúan közelítenek. Ha Ady keleti kultúrkörbe születik, akár buddhista szerzetes, tanító, vallási vezető is válhatott volna belőle. A megélhetéshez civil foglalkozást sem kellett volna vállalnia, látomásai, transzcendentális tudása miatt megbecsülték volna, önzetlenül gondoskodnak róla. A költő múltbeli énjait az utazások élményei is felszínre hozták. Ady Endre 1911 júniusában Rómában járt. Az örök visszatérés gondolata fogalmazódik meg *Nyárdélután Hold Rómában* című költeményében.

(...)

*Im magam idehoztam,
Védj és boríts be mostan,
Te szép, te bölcs, örök.
Örökkön éltem, élek,
Csupán hüvelyt cserélek,
Mint Ulisszes-görög.*

(...)

*Nézem a mai nőket
A volt és lesz időket:
Be régen élek itt,
S be minden élet mindegy
S a Hold már ismer minket,
Vigyorog s nem hevít:
Sanditva száll Rómára.*

Déjà vu érzések kelnek életre a másik Róma-verseben, a *Jártam már Délen* című költeményben is.

(...)

*Tegnap, igen, alig kétezer éve
S itt kacagott Gallián felesége,
Udvari nép közt itt ült trónusán
És itt zúgott a taps a vad tusán.*

*De csitt. Amott a romfalaknak alján
Nótázni kezd egy kóbor, béna talján:
»Csodás kék tenger, kék ég, kék hegyek,
Óh, nézzetek rám: én megyek, megyek.«*

*Ki ez a bárd? A mának hegedőse?
Vagy árny talán? A tegnap koldus-őse?
Előtte büszke, úri nép szalad
S a tényéjára nem hull pénzdarab.*

*S én álmodón, mámorral, könnyes szemmel
Szállok lejjebb, hol ül a nótás ember,
Lelkemben zendül nagy titkok szava
És összezúg a tegnap és a ma.*

(...)

*És akkor is az alkony, a bukó nap
Mámort adott egy ifjú vándorlónak,
Ki jött Keletről, arca halavány,
Poéta volt vagy nem is volt talán.*

*Belenézett a bukó, vörös napba,
Évezredek folytak egy pillanatba,
Lelke repült, szállt időn, téren át
S vitte zúgón a béna bárd dalát.*

(...)

A reinkarnáció tana szerint a léleknek fejlődése érdekében különböző lét-szinteket, életminőségeket kell megtapasztalnia, ezért például vándorlása során hol férfi, hol női testben is újraszülethet. A *Ha fejem lehajtom* című versben Ady egykori női énjére emlékezik.

(...)

*Egykor nagy asszonyként bolyongtam
Forró és buja tájakon
Álmatagon.*

*Messze és mélyen az Időben
Én asszony voltam: termetes,
Szerelmetes.*

(...)

A visszaemlékezés képessége segít a Mindenség szándékának a megértésében. Visnu isten a világ egyensúlyának fenntartása, a „törvény” és az „erények” visszaállítása érdekében tíz alkalommal is testet öltött a halandók világában. Az isten sokfejű és sokkarú ábrázolása a téridő-dimenziók, „életterek” megsokszorozódását jelképezi. Visnu kiterjedése több „világon” keresztül is átível. Az ember megtestesüléseinek láncolata az isteni mintát követi. A mikro- és makrokozmosz szintjén ugyanazok a kozmikus erők érvényesülnek. A Mindenség folytonos kiáradása ontja magából a lehetőségeket. A teremtés folyamatának Ady Endre is részévé vált, s lelki adottságai révén bepillantást nyerhetett ön maga rétegzett valóságába. Géniusza abban is megragadható, hogy az így szerzett ismereteit költeményekké formálta.

Az újra megtestesülés értelme a fejlődés, a beteljesülés, az üdvösség. De mit ér az egyén megváltása, ha a külvilág megváltatlan marad? Hosszú út vezet a tökéletes világ megvalósításáig, a Nirvána eléréséig, a boldog aranykor visszatéréséig, Krisztus második eljöveteleig. Ezért a lélek – függetlenül attól, hogy milyen kozmikus minőséget képvisel – tartozik azzal, hogy újraszületésével áldozatot hoz a világ megújítása, jobbá tétele céljából. Még csak „tükör által, homályosan látunk”, még csak „rész szerint” van bennünk az „ismeret”, még nem jött el a „színről-színre” látás ideje. Jézus Krisztus újbóli eljöveteleig még dolgoznunk kell, s akkor majd lehullik a felszíni világról a lepel. A Megváltó majd egy jobb világba érkezik.

Még Ady Endre sem végezte el feladatát. A köztes létben készülődik. Újra eljön hozzánk egy jövőendő karácsonyon. Észre fogjuk venni, lesz mondanivalója számunkra. Újra megszületik majd egy jövőendő karácsonyon.